

ЩОДО ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО ІНВЕСТУВАННЯ В УКРАЇНІ

ON THE QUESTION OF DEVELOPMENT OF ENVIRONMENTAL INVESTMENT IN UKRAINE

Соболенко В.В., студент 3 курсу
міжнародно-правового факультету

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Сокольська І.О., студентка 3 курсу
міжнародно-правового факультету

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Стаття присвячена актуальним проблемам екологічного інвестування в Україні. Сьогодні термін «екологічне інвестування» стрімко вводиться в науковий обіг і широко вживається у медіапросторі, що відображає усвідомлену стурбованість дедалі більшої частини населення станом довкілля. Це ставить перед державою дилему: з одного боку, державна інвестиційна політика повинна забезпечувати економічне зростання та добробут населення, а з іншого – пріоритетною метою національної екологічної політики держави стає забезпечення конституційного права громадян на безпечне навколишнє природне середовище.

Ключові слова: екологічні інвестиції, екологічне інвестування, екологізація, природоохоронні інвестиції.

Статья посвящена актуальным проблемам экологического инвестирования в Украине. Сегодня термин «экологическое инвестирование» стремительно вводится в научный оборот и широко используется в медиапространстве, что отражает осознанную обеспокоенность всё большей части населения состоянием окружающей среды. Это ставит перед государством дилемму: с одной стороны, государственная инвестиционная политика должна обеспечивать экономический рост и благосостояние населения, а с другой – приоритетной целью национальной экологической политики государства становится обеспечение конституционного права граждан на безопасную окружающую природную среду.

Ключевые слова: экологические инвестиции, экологическое инвестирование, экологизация, природоохранные инвестиции.

The article is devoted to actual problems of ecological investment in Ukraine. Today, the term “ecological investment” is rapidly being introduced into scientific circulation and is widely used in the media space, which reflects the perceived concern of an increasing share of the population as the environment. Accordingly, this poses a dilemma to the state: on the one hand, state investment policy must simultaneously ensure both economic growth and welfare of the population, and on the other hand, the priority objective of the national environmental policy of the state is to ensure the constitutional right of citizens to a safe environment. However, the integration of investment and environmental policies is a very difficult task, as the strengthening of economic activity often has a certain “price” in the form of negative consequences for the country’s ecology, which places on the agenda the problem of transition to an environmentally balanced development of the state. In Ukraine, the concept of sustainable development, which envisages the introduction of state mechanisms for improving environmental use and environmental protection, has been developed and approved at the government level. However, the pace of resolving the dilemma of conflict between traditional economic and environmental values is still far behind the speed of aggravation of these eco-economic contradictions. The article focuses on such aspects of environmental investments as: modern approaches to the definition of this concept, the analysis of the dependence of environmental investments and emissions from production, as well as the main features of environmental investments provided in the conclusions.

Key words: environmental investment, green investing activities, greening, environmental protection investment.

На сучасному етапі розвитку теорії та практики державного управління спостерігається зростання інтересу науковців до питань екологічної політики. Здебільшого проблеми охорони довкілля, зменшення згубного впливу на природне середовище діяльності людини висвітлюють дослідники-екологи, але сьогодні багато науковців вивчають роль держави у цьому процесі, можливість державної інвестиційної діяльності задля збереження здоров'я і добробуту людини. Саме тому актуальним і цікавим є вивчення екологічного інвестування в Україні.

Проблема забруднення навколишнього середовища не є новою, але за останні декілька років, разом зі стрімким економічним зростанням деяких країн, ця проблема набула особливо загрозливих масштабів, адже цей період відзначився появою явищ, пов'язаних із нестачею продовольства, палива, прісної води, різними фінансовими й економічними негараздами, зростанням вартості енергоносіїв. Світова фінансова криза та її наслідки, багато з яких досі відчутні у житті багатьох країн, в т. ч. найбільш розвинутих країн світу, що були світовими локомотивами у розвитку зелених технологій і їх впровадженні, відсунули на другий план проблеми довкілля.

Н.М. Андреева визначає екологізацію інвестиційної діяльності як «комплексний і системний процес перетворення інвестиційної діяльності з урахуванням екологічних обмежень, спрямований на зниження екодеструктивної дії сфер виробництва, обігу, споживання, основним пріоритетом якого є повсюдне впровадження новітніх досягнень

науково-технічного прогресу» [1, с. 315]. Процеси постійного покращення якості довкілля, закладені в основу екологізації інвестиційної політики, можуть бути забезпечені тільки в межах інноваційної екологічної політики, яка реалізовується на державному рівні. Екологізація інвестиційної діяльності має чітко виражений стратегічний характер [1, с. 315].

Подібне визначення екологізації дає і Л.Г. Мельник: «екологізація – це цілеспрямований процес перетворення економіки, спрямований на зниження інтегрального екодеструктивного впливу процесів виробництва і споживання товарів і послуг у розрахунок на одиницю сукупного суспільного продукту» [2, с. 230]. Екологізація здійснюється через систему організаційних заходів, інноваційних процесів, реструктуризацію сфери виробництва і споживчого попиту, технологічну конверсію, раціоналізацію природокористування, трансформацію природоохоронної діяльності, що реалізуються як на макро-, так і на мікроекономічних рівнях [2, с. 231].

На нашу думку, доречно визначити відмінність понять «екологізація» і «природоохоронна діяльність». Поняття «екологізація» ширше, ніж поняття «природоохоронна діяльність». Останнє можна вважати складовим елементом трансформаційних процесів народногосподарського комплексу (екологізації). Природоохоронна діяльність (у частині охорони компонентів середовища від забруднення та деструктивного впливу) використовується для пом'якшення екологічної недосконалості наявних

технологій і сприяє консервації технічних принципів, на яких засновані ці технології, неефективні щодо природи. Екологізація ж означає процес постійного екологічного вдосконалення, спрямований на ліквідацію екодеструктивних факторів, а відповідно, і потреби в природоохоронних заходах.

Сучасні підходи до визначення поняття «екологічна інвестиція» можуть бути представлені у вигляді табл. 1.1.

Підсумовуючи науково-методичні підходи вчених до класифікації екологічних інвестицій, відзначимо, що для їх типологізації необхідно враховувати ряд специфічних рис:

– синергетичний ефект від екологічних інвестицій безпосередньо проявляється у навколишньому середовищі, соціальній та економічній сферах діяльності (створенні нових технологій і розширенні виробництва);

– комплексність – екологічні інвестиції, на відміну від традиційних інструментів інвестування, не повинні трактуватися виключно як фінансово-економічна категорія. Вона включає, окрім фінансових, ресурси інтелектуального, організаційно-правового, соціального, технологічного й екологічного характеру;

– глобальний характер – реалізація концепції сталого розвитку та подолання сучасних екологічних проблем людства потребує здійснення екологічних інвестицій у природоохоронні проекти на національному і наднаціональному рівнях із залученням відповідних організаційно-економічних і фінансових механізмів;

– множинність цілей, типів, форм екологічних інвестицій і механізмів їх здійснення.

Вже так склалося в більшості постсоціалістичних країн, що вирішення екологічних проблем фінансується за

Таблиця 1.1.

Сучасні підходи до визначення і класифікації екологічних інвестицій [3, с. 22–23]

Автор	Поняття	Визначення	Класифікація
Н.М. Андрєєва	Екологічні інвестиції	екологічними інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, які вкладаються в народногосподарський обіг, основною метою яких є запобігання, обмеження й усунення деструктивного впливу на навколишнє природне середовище	– екологічно орієнтовані інноваційні інвестиції; – екологічні інвестиції; – ресурсозберігаючі інвестиції; – інвестиції, спрямовані у сферу забезпечення ресурсоекологічної безпеки.
В.В. Благої	«Зелені інвестиції»	усі технології та підприємства, що спрямовані на виробництво енергії з відновлюваних джерел і не спричиняють негативних зовнішніх ефектів, таких як викиди вуглецю, забруднення довкілля побічними продуктами виробництва	
С.М. Овчинніков	Інвестиції природоохорон. призначення	інвестиції, спрямовані на отримання екологічного ефекту за двома напрямками: збереження природних ресурсів і збереження навколишнього природного середовища	– за спрямованістю дій у сфері екологізації виробництва; – залежно від сфери природокористування, в межах якої здійснюють вкладення природоохоронного призначення; залежно від сфери природокористування, в межах якої здійснюють вкладення природоохоронного призначення; – залежно від джерел фінансування інвестицій природоохоронного призначення.
С.В. Арестов	Природоохоронні інвестиції; інвестиції в екосистемні послуги	види майнових та інтелектуальних цінностей, вкладених в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, внаслідок яких утворюється екологічний економіко-екологічний, еколого-соціальний ефект	– природоохоронні інвестиції; – інвестиції в екосистемні послуги: 1) підтримувальні; 2) відновлювальні; 3) інвестиції в екосистемні послуги, пов'язані з обмеженням використання природних ресурсів; 4) поліпшувальні; 5) екологічні інвестиції, пов'язані з технологічним розвитком; 6) компенсувальні.
О.І. Вишницька	Екоінвестиції	всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються у господарську діяльність і спрямовані на зменшення негативної антропогенної дії на навколишнє середовище, зниження екодеструктивного впливу процесів виробництва, споживання й утилізації товарів і послуг; збереження, раціональне використання природних ресурсів і покращення природноресурсного потенціалу територій; забезпечення екологічної безпеки країни, внаслідок яких досягаються екологічний, соціальний та економічний результати	– за функціональним призначенням; – за джерелами фінансування; – за рівнем управління; – за формою продажу; – за характером результатів, що досягаються.
М.В. Власов	Інвестиції в раціональне природокористування	сукупність законодавчо-правових, організаційно-економічних, техніко-технологічних, інтелектуальних ресурсів, які спрямовані безпосередньо на поліпшення екологічної обстановки або сприяють цьому через інші чинники	– ліквідаційні; – стабілізуючі; – поліпшувальні властивості екосистеми; – попереджувальні; – за функціями; – за джерелами; – за рівнем; – за формами прояву

залишковим принципом. Україна не є винятком. Особливо складна ситуація щодо фінансування капітальних інвестицій на охорону навколишнього середовища склалася на рівні регіонів, де питому вагу в структурі названих інвестицій займають інвестиції, профінансовані з місцевих фондів охорони навколишнього природного середовища [4, с. 9].

Тільки наприкінці ХХ ст. у вітчизняному та закордонному науковому полі з'явилися нові праці та підходи до розуміння можливостей реалізації комплексної функції інвестиційного процесу: розширеного відтворення соціо-еколого-економічних систем. О.Г. Білоус зазначає: «Необхідно вже зараз включати критерії сталого розвитку в нинішні інвестиційні програми. Розвиток інвестицій має орієнтуватися саме на потреби сталого розвитку, який вимагає багатосторонності. Йдеться про встановлення правильного балансу між економічними, соціальними й екологічними цілями. Йдеться про координований, повторюваний і циклічний процес осмислення і дій, щоб досягти економічних, екологічних і соціальних цілей збалансованим та інтегрованим способом».

Еколого-інвестиційна передумова сталого розвитку економіки була сформульована Дж. Хартвіком у 70-х рр. минулого століття. «Правило Хартвіка» говорить: сталій розвиток можливо забезпечити, інвестуючи всю ренту (дохід) від природних ресурсів, яка визначається як різниця між ринковою ціною ресурсу і граничними витратами на його видобуток, у відтворювальний капітал. Надалі правило Хартвіка було розвинене і сформульоване як вимога збереження сукупного капіталу суспільства за рахунок інвестування не тільки у відтворювальний капітал, але і в освіту, в охорону довкілля.

Говорячи про територіальні аспекти суспільного відтворення, В. Лексін та А. Швецов наголошують на такій важливій ознаці (формулі) сталого розвитку, як тривале збереження умов відтворення потенціалу території в режимі збалансованості та соціальної орієнтації. У цьому аспекті сталі, екологічно узгоджені відтворювальні процеси – це результат такого підходу до інвестиційних проєктів модернізації та реконструкції, за якого основна увага приділяється максимально ефективному використанню ресурсів – енергії, води, матеріалів тощо, – а також зменшенню шкоди споруд та інших основних засобів і виробничих процесів здоров'ю населення та довкіллю [5, с. 71].

Екологічні інвестиції для стратегічного розвитку підприємств – це інвестиції, спрямовані на розвиток і модернізацію виробничо-технологічного процесу із впровадженням або використанням інноваційних технологій виробництва та виробничо-технологічних процесів для зменшення негативної антропогенної та техногенної дії на навколишнє середовище [6].

Їх залучення дозволить мати можливість швидкої зміни виробничого процесу за рахунок впровадження новітніх технологій. Екологічні інвестиції дозволять підприємству зменшити екологічні платежі та покращити свій імідж на ринку як підприємство, що випускає екологічно орієнтовану продукцію. Екологічні інвестиції мають вплив і на соціально-демографічне становище у країні, адже викиди від виробництва впливають на демографічну ситуацію.

Тобто існує певна залежність: екологічні інвестиції – впровадження інноваційних технологій виробни-

цтва – відповідність світовим екологічним нормам і стандартам – зменшення викидів – зменшення екологічних платежів – покращення іміджу підприємства – збільшення кількості замовників – збільшення прибутку – окупність інвестицій. У спрощеному варіанті ця схема матиме такий вигляд: екологічні інвестиції – зменшення екологічних платежів – збільшення прибутку – окупність інвестицій [7].

На нашу думку, екологічна безпека виробництва – технологічний процес виробництва, за допомогою якого мінімізується або повністю зникає антропогенний і техногенний вплив виробництва на навколишнє середовище. Екологічна безпека виробництва стає пріоритетним фактором зацікавленості більшості іноземних інвесторів, адже продукція, яка відповідає світовим екологічним нормам і стандартам, користується більшим попитом і є конкурентоспроможною. Екологічна безпека є одним із головних чинників економічного зростання підприємства.

Екологічно безпечна продукція є складовою частиною стабільного розвитку підприємства та збільшення його потенціалу. Її конкурентоспроможність дозволить зайняти частку ринку екологічно безпечних товарів і збільшити прибуток.

Виходячи з усього вищезазначеного, ми можемо зробити такі висновки:

- екологічно безпечна продукція має позитивний вплив на соціально-демографічну ситуацію у місті, регіоні, країні розташування підприємства;
- сприяє поліпшенню екології навколишнього природного середовища;
- впливає на поліпшення інвестиційної привабливості та інвестиційного іміджу підприємства;
- приваблює інвесторів;
- дозволяє гідно конкурувати продукції, що виробляється, на світовому ринку.

Сьогодні фетишизація грошей у контексті формування фінансової цивілізації в Україні є, напевно, найбільш потужним екоруйнівним чинником. Так, Б.П. Колесніков та І.Г. Батраченко зазначають: «Важливою перепорою для утвердження ефективних інвестиційних процесів у сучасному українському соціумі є соціально-психологічні деформації грошової культури населення. Сьогодні вагомість таких соціально-психологічних деформацій грошової культури є ще більшою, ніж брак коштів» [9, с. 115].

З цього випливає висновок: екологічні інвестиції повинні спрямовуватися не лише на природоохоронні заходи та розвиток екологічних послуг, спрямованих на поліпшення довкілля, але й на переформатування контрекологічної свідомості громадян і чиновників із домінацією благ індустріально-фінансової цивілізації над екологічними цінностями в проєкологічну.

Державне управління екологічним інвестуванням слід розглядати як інвестування не лише у відновлення, охорону та розвиток природного довкілля, але й у корегування та розвиток екологічної свідомості громадян, особливо політико-адміністративної еліти. Реалізація ідеї «зеленої економіки», що ґрунтується на паритетності взаємин людства з біосферою, та відхід від «коричневої економіки», яка базується на ідеї підкорення природи, повинна здійснюватися як реципрокна двоєдність інвестування і в екологічне буття, і в екологічну свідомість.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрєєва Н.М. Теоретичні основи екологізації інвестиційної діяльності в Україні. *Науковий вісник національного лісотехнічного університету України*. 2005. Вип. 15. С. 314–320.
2. Мельник Л.Г. *Экологическая экономика* : учебник. Сумы : Университетская книга, 2001. 350 с.
3. Тихенко В.С. Науково-методичний підхід до типологізації екологічних інвестицій. *Вісник Сумського державного університету*. 2014. № 4. С. 21–28. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VSU_ekon_2014_4_5.
4. Голян В. Інвестиції в екологію: джерела, форми та резерви нарощення. *Економіст*. 2015. № 8. С. 7–11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ekon_2015_8_3.

5. Квактун О.О. Реальні екологічні інвестиції як дієвий інструмент сталого проектування та будівництва регіонів України. *Економічний простір*. 2014. № 83. С. 68–77. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/есpros_2014_83_9.
6. Чирков С.О. Екологічні інвестиції як чинник розвитку підприємств. *Стратегічний розвиток національної економіки, регіонів і підприємств* : Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Донецьк, 15–17 листопада 2012 р. Донецьк, 2012. Т. 5. С. 414–419. URL: http://www.confcontact.com/2013-kachestvo-economicnogo-rozvitku/2_chirkov.htm.
7. Чирков С.О. Екологічне інвестування діяльності підприємства. *Проблеми управління виробничо-економічною діяльністю суб'єктів господарювання* : VII Міжнар. наук. конф. студ. і молод. вчених, м. Донецьк ДонНТУ, 18 квітня 2013 р. Донецьк, 2013. С. 87–89.
8. Цибуляк А.Г. Використання іноземних інвестицій в реалізації екологічних проектів. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 17. С. 17–20. URL: <http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=4567&i=2>.
9. Колесніков Б.П. Державна інвестиційна політика у соціально-психологічному вимірі. *Державне управління та місцеве самоврядування* : збірник наукових праць. Донецьк : ДРІДУ НАДУ. 2013. № 2 (17). С. 110–116.